

Brig. gen. Karel Kutlvašr:

Příklady nočního boje.

Z bojů 1. pluku ruské legie u Kazaně 1918.

K pěstování vlastní vojenské tradice jsou nutné i historické, konkrétní příklady z naší slavné minulosti.

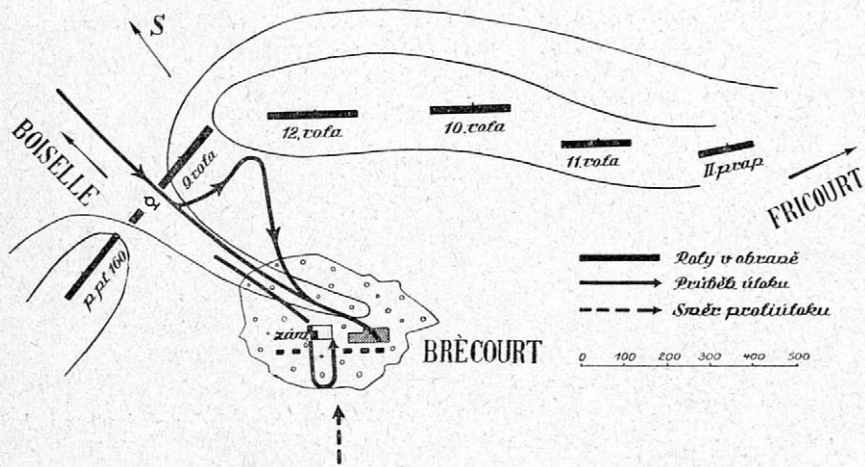
Pokusil jsem se ve Vojenské výchově, roč. 1932, čís. 9, zachytiti dvě skutečné noční akce družstva. Zde se snažím vylíčiti noční boj praporu.

Jako úvod předesílám popis nočního boje (část) podle Revue d'Infanterie, roč. 1929, červenec, od gen. Etienne a dále náčrt 1., abych ukázal na stejné zásady nočních akcí.

V noci se nemanévruje a je obtížné v průběhu boje zasaditi zálohy na potřebná místa. To platí v noci jak pro útok, tak pro obranu.

Učlenění do hloubky nemá proto takovou důležitost, jako ve dne, a to jak v útoku, tak v obraně.

Nepřítel musí býti v noci zastaven před první linií obrany, neboť vnikne-li do její mezery nebo pronikne-li do sestavy mezerami 1. sledu, které mohou býti dobře postřelovány za dne, kdežto v noci mohou býti postřelovány z různých důvodů mnohem slaběji (tmavá noc, déšť, mlha a p.), může se státi, že se vlastní jednotky pomíchají s nepřátelskými: posily a zálohy střílejí pak do zad prvků 1. sledu a do svých, když se vracejí, anebo ustupují (boj valných sil 40. divise v noci s 9. na 10. září 1914 v prostoru Courcelles—sur Aire — Revue d'Infanterie 1/8 1924).

Náčrt 1.

A proto je nutné:

neváhat zesílit 1. sled, je-li noční útok pravděpodobný, aby byla hustota palby bez mezer a hluchých prostorů, a to zasazením do 1. sledu části posil (záloh);

chrániti čelní prvky i vzadu zadními náspy;

konečně v noci, když nepřítel vnikl do sestavy, nejlepším chováním jednotek, na které neútočí nebo které zůstaly na místě, je zachovati klid a zůstatí na místě až do dne, neboť v noci se nemanévruje.

V noci se 7. na 8. října 1914, III. prapor X. francouzského pluku měl obsazen zákop na hřbetu několik set metrů od malé osady Brécourt (vedle Albert), čelem k severovýchodu; zákopy byly v přecházejících dnech narychlo vybudovány a byly bez překážek.

4 roty byly vedle sebe v tomto pořadí od prava do leva: 11., 10., 12. a 9. Kulometná četa praporu byla umístěna vlevo od 9. roty s úkolem postřelovati úžlabinu, vedoucí do La Boiselle.

Styk byl vpravo s II. praporem, vlevo s praporem jiného pluku. SV. praporu bylo v zámku Brécourt, v zalesněném údolí, zhruba za středem

praporu. Zákopy jednotlivých rot měly mezi sebou mezeru asi 100 m v holém terénu. Roty v zákopech měly všechny čtyři v 1. sledu, poněvadž k tomu byly donuceny šířkou úseku.

Obě strany měly za sebou období prudkých bojů. Poslední dny však minuly klidně, bez vzájemných útoků. Němci byli v postavení vzdáleném několik set metrů, byl s nimi udržován volnější styk, v noci vysláním hlídek.

Kolem půlnoci na levém křídle praporu byla spuštěna prudká palba v úseku 9. roty, provázená v zápětí křikem „hurá“ a troubením německých polnic. 9. rota byla překvapena a vypuzena ze svého postavení ztečí bodákem, která měla — vzhledem k temné noci — s počátku plný úspěch. Kulometná četa, málo bdělá, musila vyprostiti své kulometry bojem mužů proti mužům.

12. rota si uvědomuje, že nepřátelské prvky pronikají vlevo od ní a ohrožují ji obchvatným pohybem do týlu, ale velitel levé čety zahazuje prudkou palbu po nepřátelské jednotce, ohrožující křídlo 12. roty, a tím přímě nebezpečí přestává. Bylo slyšeti jenom hluk, způsobený útokem, který směřoval do údolí na Brécourt. Palba přechází do lesa, v kterém je skryta osada, a zdálo se, že velitel praporu je přepaden na svém SV. v zámku.

Velitel 12. roty, nejstarší z velitelů rot praporu, je také nejlépe umístěn k posouzení situace. Uvažuje, že se musí ujmouti velení praporu, a hned si dává otázku: jak se zachovati?

Je možné trojí řešení:

- a) podniknouti protiútok,
- b) utvořit obranný hák využitím pravého křídla jako čepu,
- c) bránit se na místě.

První řešení bylo svůdné, ale bylo by chybné, neboť protiútok by nemohl být účelně veden, roty by se ztratily v naprostém nepořádku, dále bylo nebezpečí, že se lidé 12. roty smíchají s nepřítelem anebo s jinou rotou, aniž se navzájem poznají.

Druhé řešení bylo rovněž nevýhodné: byl by to více ústup než manévry; ústup se však nesmí provést, jen když jme k tomu donuceni, tedy když nás nepřítel vyzene z postavení a tomu zde tak nebylo!

Proto zbývalo jen třetí řešení: bránit se na místě a starost o protiútok ponechat jednotce, která to má za úkol, t. j. záloze, která má vždy existovati.

Ještě další důvod byl pro toto řešení: vytrváním na místě nejenže se neztrácí dosavadní postavení, ale naskýtá se příležitost zavřítí dveře, kterými nepřítel prošel, a když nastane den, octne se třebaš v nepříjemné situaci.

Velitel 12. roty se velmi rychle rozhodl. Ihned uvědomil velitele 10. a 11. roty o tom, co se děje, a vydal rozkaz bránit se na místě do poslední možnosti a podle potřeby čelit útokům s kterékoli strany až do svítání.

Situace, která mohla způsobiti zmatek, byla napravena rázným a rozhodným zásahem velitele 12. roty a jeho jednoduché a účelné řešení zachovalo pořádek.

Po několik hodin zůstává situace nejistá; hluk v lese Brécourt s občasným křikem a palbou, aniž se daly zjistiti určitější zprávy. Vše, co se dá odhadnouti, je zdání, že u nepřítelů je jakýsi pohyb anebo kolísání.

Na konec vedle povelů „Vorwärts!“ je slyšeti: „En avant, à la baïonnette!“, důkaz to o francouzském protiútočce (byl proveden 1. praporem N, dosud v záloze k dispozici pluku N, velitele úseku).

Potom se objevily nějaké siluety v týlu francouzského 1. sledu, který se obrátil zpět k osadě Brécourt a pozorně tento směr sledoval.

Podle všeho se Němci snažili navrátiti zpět do své linie. Francouzi čekají netrpělivě na svítání. Když nastává, vidí, jak mnoho Němců běží k nim a hledají cesty do svého východiska. Jsou však při tom postřelováni Francouzi. Obracejí se do údolí, uvolněného 9. rotou, ale i tam jsou zasaženi palbou a způsobeny jim značné ztráty.

Po svítání byla německá akce likvidována. Bylo zajato 370 Němců a četné mrtvoly pokrývaly terén; podplukovník, velitel německého útoku, byl též raněn a zajat. Přiznal se, že útočilo 7 rot. U Francouzů byly jen nepatrné ztráty.

Sestava praporu byla pak úplně retablována. 9. rota a četa těžkých kulometů se vrátily do svého úseku.

Uspěchu bylo dosaženo hlavně chladnokrevností a rozhodnutím velitele 12. roty.

Poznatkem tohoto případu je zásada: „v noci jednotky v obraně v 1. sledu nemanévrují, brání se na místě“. Tím, že III. prapor zůstal v svém postavení a neustoupil, umožnil vzadu manévr zálohou (tedy přece jenom manévr, ale těch, kteří jsou k tomu předem určeni), vytlačení útočnicka z osady Brécourt.

*

Příklad náš vlastní, dále citovaný, je v některých podrobnostech podobný případu francouzskému (náčrt 2. — situace a).

12. srpna 1918 byly soustředěny 2., 9. a 11. rota 1. pluku (tvořily III. prapor pluku) s 2. baterií 1. děl. pluku v osadě Spasské Morkvaši západně od Kazaně. Roty bojovaly 11. srpna u Vorobjevky, Nižního Uslonu a S. Morkvaš a 12. srpna se soustředily v této poslední osadě.

Západně od Sp. Morkvaše ve směru Svjažsk byla přední stráž od 2. roty. Když tato stráž hlásila zvýšení ruchu u nepřitele v prostoru Svjažsk a dojíždění posil, byla vyslána 9. rota jako posila přední stráže a zajištění osady v západním směru. Když došla na místa, uvedená v náčrtu, rozložila se podél cesty, vysunula dopředu polní stráž a prováděla průzkum do obou svých boků, hlavně do levého. Podle všeho hlásila posily u nepřitele a měla obavu o svůj levý bok, kde se nepřítel pokoušel proniknouti skrze les a obchvátiti rotu od leva. Proto vyrazila v samý předvečer ještě 11. rota vedená velitelem III. praporu, aby zesílila a prodloužila levé křídlo 9. roty. Pochodovalo se po polní cestě vlevo (jižně) od hlavní cesty.

Když se rota zastavila asi na úrovni 9. roty, důkladně se setmělo, ale styku s 9. rotou nebylo ještě dosaženo. Pokusy o úpravu styku byly přerušeny prudkou palbou na pravém křídle 9. roty, explozí několika ručních granátů a hlasitým „hurá“ a hned poté naprostým tichem. Ticho bylo opravdu až nápadné. 11. rota se obrátila tak, asi jak byla učeněna v pochodovém proudu směrem severním k 9. rotě, a čekala, zda nehrozí s této strany nějaké nebezpečí. Snad padly nějaké výstřely, ale k větší palbě nedošlo, a to hlavně z obavy, aby se nestřílelo do vlastních.

když se blížili k cestě, kde měla státi 9. rota, objevila se jednotka pochodující k osadě Morkvaši, tlumeně mezi sebou mluvící. Nedalo se však zjistiti, jakou řečí mluví. Proto velitel praporu zaváhal, zastavil svůj hlouček a odeslal vpřed jen jednoho patrače naproti přicházející jednotce. Ten popošel několik kroků a hlasitě zjišťoval česky a snad i rusky: „Kdo tam?“ V odpověď zaznělo několik ruských a ještě cizích slov (lotyšských), plně dostačujících k jistotě, že to nejsou vlastní lidé. Však také hlouček velitele praporu nevyčkal konce slov. Okamžitě (nevyjímaje ani velitele praporu) se obrátila a rozprchla do všech směrů, neboť byla důkladně překvapena a polekána. Nepřítele tam nikdo nečekal.

Co však má znamenati tato nepřátelská jednotka v místech, kde byla a měla ještě stále býti 9. rota? Kde je rota? Není snad zajata nebo pobita? Není obklíčena? Či snad ustoupila? Nebo byla rozprášena? Velitel praporu jenom z části svého hloučku dostal se s obtíží k 11. rotě a měl rozřešiti otázku, co je s 9. rotou a co má sám počíti s 11. rotou. Není i on nyní obklíčen a nečeká snad nepřítel jen na ráno k dovršení akce? Má s 11. rotou přejíti na hlavní cestu? Nebo snad ustoupiti? Průzkumy vyslané ve směru severním a východním k hledání 9. roty byly bez výsledku. Velitel praporu se již chystal na nesnadné probití z nepřátelského obklíčení a choval velmi vážné obavy o zbytek skupiny (v osadě byla ještě 2. rota a ruský důstojnický prapor a baterie). Snaha dosáhnouti spojení s osadou a plukovníkem Švecem zůstala marnou. Telefonní spojení bylo jen na hlavní silnici, zde byly k dispozici jenom spojky. Mnoho jich bylo odesláno do osady, ale nikdo z nich se nevrátil, aby ujistil velitele praporu o tom, že alespoň v osadě se nic neočekávaného neděje. Nebylo slyšeti ruch ani palbu, to však nezbavovalo obav, zda bez palby tam byli napadeni nebo snad zničeni. Za tmavé noci se vybavují myšlenky pesimistické. Noc plynula pomalu v nejistém očekávání.

Velitel praporu se rozhodl vyčkati na místě do zjištění situace. K ránu, kdy se tato částečně objasnila, přesunul se na hlavní silnici na místa, kde v předvečer byla 9. rota, a zaujal čelem k západu frontu, která byla později zesílena.

Co se zběhlo u 9. roty? Nepřítel v předvečer a hlavně hned po setmění se dostal nepozorovaně na pravé křídlo roty, kde byla strž a menší údolí s křovím, a po setmění vyrazil překvapením z největší blízkosti na rotu z boku. To byla ta prudká palba, s použitím ručních granátů a zteč s voláním „hurá“. Došlo k menší noční řeži a v celku u pravého křídla roty byla způsobena panika končící útekem zpět k osadě. Tato panika strhla s sebou i ostatní část roty.

Nepřítel nebyl na tom o mnoho lépe. I on byl otřesen vzniklou panikou, rozprchl se a mnoho jeho bojovníků běželo spolu s našimi. Jednotka, s níž se setkal velitel praporu, byla asi vyslána na průzkum a měla získati zprávy, ale prchla zlekána, když narazila na síly, které podle všeho notně přecenila. Z osady, kde velitelem celku byl plukovník Švec, byla předsunuta stráž od 2. roty a tak byla situace vyrovnána.

Obdobně jako v 1. případě (francouzském) nebyl ani zde prováděn manévr.

U velitele 9. roty se stala ta chyba, že nevěnoval dosti pozornosti svému pravému křídlu, nedal prohledati strž před tímto křídlem a nezajistil se v tu stranu. Velitel roty věnoval podle všeho větší pozornost svému levému křídlu.

Jednání velitele praporu situaci úplně odpovídalo a je dosti shodné s činností velitele 12. roty francouzské z roku 1914. — 11. rota tím, že se udržela na místě, vyrovnala situaci.

Otázka styku zde byla hlavní příčinou, která způsobila veliteli praporu tak těžké starosti a tolik nejistoty po celou noc. Kdyby býval měl telefonické spojení do osady nebo spojku k 9. rotě, byl by se dověděl, co se děje, a mohl by býti klidný.

Náčrt 2 (situace b) — poučky, které mají býti zdůrazněny:

ústup prováděti v noci,

noc nesmí přerušiti započatou operaci,

dotyk musí býti udržován i v noci (zvláště bedlivě).

Po události v noci 12. srpna bojovalo se ještě pod Svjažskem, avšak pro četné nevýhody byla fronta zkrácena od Pečiště přes Vorobjevku po Nižní Ůslon. Neběželo zde o souvislé obranné postavení, byly to jen tři opěrné body nebo stanoviště, jejichž základem byly tvrže-osady. Mezery byly střeženy průzkumem a pozorováním.

Nepřítel se mnohokrát namáhal čelně a bočně dobýti osad, ale marně. Teprve 5. září spustil akci bočnou severně od Vorobjevky, využil mezery a pomáhal pozemním jednotkám improvizovanými vyzbrojenými loďmi i torpedovkami převeznými z Baltického moře a z řeky Volhy. Měl dostatek dobrého dělostřelectva a několik letounů. 1. a část 3. roty 1. pluku s menšími ruskými jednotkami, hájící Vorobjevku, byly odříznuty k jihu a tam se připojily k 10. rotě a bojem ustupovaly na západním břehu Volhy k jihu.

Vrchní Ůslon (SV. velitele úseku pravého břehu Volhy, současně to velitele III./1.) měl své opěrné stanoviště Pečiště obsazeno 2. rotou 1. pluku. Posila, 1. rota 2. pluku, byla v noci s 5. na 6. září zasazena ve směru Vorobjevka. S touto rotou spolu pracoval ruský důstojnický prapor (asi kolem 100 bojovníků) a slabší jednotka ruských nováčků. Tito nováčci neměli skoro žádnou hodnotu vojenskou. Za třínedělní služby neměli ani výcviku, ani kázně a soudržnosti. Z valné části to byli Tataři, s nimiž jsme se nemohli ani řádně domluvit. Také jejich velitelé nebyli na výši.

U každé české pěší roty bylo asi po jedné četě těžkých kulometů (po 2 kulometech). Dělostřelectvo: 2 rychlopalné kanony 37 mm Maclin. Roty měly nestejný počet lehkých kulometů Lewis, získaných v Kazani.

V Pečišti na břehu Volhy stála dalekonosná děla, která, obsluhovaná dobrovolníky ze Simbirska, konala skvělé služby a chránila dobře pravé křídlo a tyl Ůslonské skupiny proti široké řece, na níž působilo ozbrojené loustvo.

Když se nepříteli 5. září podařilo zatlačit posádku osady Vorobjevky ve směru na Nižní Ůslon, pokračoval nepřítel 6. září po celý den ve sbíhavém útoku na Vrchní Ůslon. Hlavní nápor byl veden podél silnice Vorobjevka—Vrchní Ůslon, vedlejší přes Pečiště. Když nápor byl v odpoledních hodinách nebezpečný a příliš ohrožoval křídla rot, vydal velitel praporu rozkaz, ustoupiti na poslední obrannou čáru na hřbet západně od osady, jak je viděti z náčrtu 2 — situace b. Tam probíhal dále prudký boj, neboť nepřítel se chtěl stůj co stůj dostatí téhož dne až k Volze. Situace odpoledne byla velmi kritická, roty přecházely několikrát do bodákového útoku, až velitel praporu v situaci bezmála panické vydal rozkaz k ústupu na písčnatý ostrov jv. od Vrchního Ůslonu. Ještě však než rozkaz dospěl

k rotám (bylo telefonické spojení), došel k rozhodnutí, že se ústup ve dne rovná zničení a že se nesmí ustoupiti až teprve v noci. Záloh již nebylo a proto nezbylo rotám, než aby se bránily vlastními prostředky.

Rozkaz byl splněn; velitel praporu musil mezitím obstarávat nějaké lodi. Telefonické spojení, jediné spojení s kazaňským štábem, nefungovalo (vlastní lodi mezitím Kazaň opustily). Volha byla vydána všanc nepříteli. Ruští důstojníci z kazaňského praporu se přepravili na malých loďkách, aby v kazaňském přístavě hledali prostředky k přeplavbě. Blížil se sice již večer, ale stále ještě bylo tolik času, že se mohla situace státi zcela neudržitelnou.

Bylo-li v onom případě netrpělivě čekáno, až se rozední, v tomto případě naopak uvolnění situace slibovala noc. Boj prudce vedený měl napínavé okamžiky. Když se asi kolem 18.30 hod. začalo stmívat, nastal nečekaný obrat. Nepřítel unavený dlouhým bojem zastavil při soumraku útok, přestal stříleti, nekonal průzkum, krátce, nevyužil úspěchu, který měl na dosah ruky.

Tato pasivnost nepřítele neobyčejně ulehčila provedení ústupu a přepravu přes Volhu. Ústup nebyl proveden tiše. Mladí ruští vojáci hlučeli a kouřili. Řeka nechráněná byla úplně v moci nepřítel, a kdyby byl poslal člun třeba jen s jedním kulometem, mohla se přeprava ztroskotati. Kdyby jeho dělostřelectvo provádělo na přístav rušivou palbu a byl veden průzkum, mohlo nadělati hodně škod.

Přeprava po Volze byla konána po celou noc a ještě ve dne 7. září jel poslední zbytek.

Ze udržení se na místě v takové situaci do noci klade veliký nárok na chrabrost vojska a ještě větší na nervy velitele, je na bíle dni. Zde však máme přímo klasický příklad, jaké výhody přináší noc pro provedení ústupu. Pasivnost nepřítele v tomto případě akci značně ulehčila.

Na posledním příkladě (situace c) chci vytknout zásadu:

a) záloha musí býti samostatně zajištěna,

b) záloha musí sama udržovati styk s veliteli čelních jednotek a se samotnými jednotkami. Obzvláště v noci, protože ve dne lze to zaříditi pozorováním. — I záloha před svítáním musí zaujmouti hotovost k boji.

Když se vrchněúslonské roty přepravily na levý (východní) břeh Volhy, očekávalo je celkem dosti příjemné překvapení. Byly tam svěží ruské síly. Ale jaké hodnoty? V Kazani byla provedena všeobecná mobilisace a utvořena jakási občanská garda, t. zv. ochrana města. Muži dostali pušky a pásy na rukávy a měli ochraňovat břehy Volhy a její přítok, a to v ohbí východně od města (viz náčrt). Byla to improvisace hodně odvážná a odsouzená k neúspěchu již také proto, že tato garda neměla naprosto chuti k nějakému boji. Mnoho z těchto lidí mělo pušku po prvé v ruce.

Kombinovaný oddíl ze zbytku 2. roty 1. pluku, 1. roty 2. pluku a s kazaňským důstojnickým praporem s 2 četami těžkých kulometů, bez dělostřelectva (to zůstalo jednak na pravém břehu, jednak dostalo nové úkoly), stál na silnici Kazaň—přístav na Volze v místech, kde stála řada naftových nádrží. Velitelem úseku byl ruský plukovník, s nímž byl styk pomocí spojek. O dělostřelectvu nebo o možné pomoci nebylo nic známo.

Oddíl se chránil samostatně menší stráží, která měla úlohu jak pozorovati, tak i zajišťovati.

Velitel praporu byl ráno 9. září za svítání vzbuzen, a když vyběhl ven, viděl, že od přístavu útočí nepřítel v síle snad asi $\frac{1}{2}$ nebo 1 roty. Mezi skladišti přístavu bylo vidět kouřící komíny 3 lodí s rudými praporky. Nepřátelští námořníci energicky postupovali, chtějíce získati slávu vzetím Kazaně; byla na to rozepsána velmi slibná odměna. Následoval poplach praporu a kulometná četa nejdříve zasáhla za osobní spolupráce velitele praporu, a to šikmou palbou na útočící oddíl. Po občanské gardě nebylo ani vidu ani slechu, vše se buď poschovávalo nebo zmizelo. Útok byl odražen jenom palbou, na kterou nepřátelští námořníci odpovídali dosti slabě. Vlastní palba útočnickova je zastavila a po dalších pokusech o úspěch byl nepřítel nucen rychle opustit bojiště a odplouti zpět na sever. Odražením tohoto útoku byla uchráněna jak Kazan, tak i tyl ostatních ještě bojujících jednotek severozápadně od tohoto místa boje.

Reka z vlastní strany nebyla chráněna. Vlastní ozbrojené lodi ustoupily, dělostřelectva zde nebylo, na břehu nebylo ani těžkých kulometů, ani světlometů a p. Konečně přístav neměl zrušena přistávací místa a tak se nepřátelské lodi mohly hladce dostat v noci k cíli a vysaditi posádku. Protože přístav s břehem Volhy byly vyšší než vodní hladina, byla lodím znemožněna dělová palba, což mohlo nepříteli velmi prospěti a udělati neudržitelným hlavně postavení kolem naftových nádrží.

Kdyby bylo bývalo blízko k dispozici dělostřelectvo nebo aspoň spojení s dělostřelectvem, mohla končiti výprava nepřátelských 3 lodí jinak. Lze říci, že i záloha má míti možnost styku s dělostřelectvem, které by zde bývalo mohlo nepříteli povážlivě uškoditi.

Uvedené historické příklady jsou potvrzením mého úvodu, že se v naší vlastní bojové minulosti najde dostatek zajímavé látky k přemyslení a k ponaučení.

Mají tu přednost, že pocházejí z pohybné války, kde nebylo souvislých front, a proto kladly na velitele a vojska obzvláště vysoké požadavky.

Podobných situací, jako se zde udály v čase poměrně krátkém a na prostoru dosti malém, najde se u nás jistě dostatečný počet k studiu a k rozboru. Je naléhavě potřebí, aby tato látka byla pamětníky událostí včas zachycena a vhodně zpracována.

Major gšt. Jan Valenta:

Poznámky k článku špkt. gšt. Sommera „Modernisace dnešní pěchoty“.

(Vojenské rozhledy, 1932, čís. 6, str. 69—681.)

Aby mé poznámky měly souvislost, jsem nucen často shrnovati názory hájené autorem; přes to však je třeba dříve přečísti si celý jeho článek.

I.

Špkt. gšt. Sommer tvrdí, že středoevropská pěchota — tedy i naše — má organizaci z a s t a r a l o u. Podává návrh, který začíná se změnou